

A pénteki Don Juan:

Több mint premier

Közel évtizede nem hangzott el a Szegedi Nemzeti Színházban Mozart *Don Juanja*, a legutóbbi előadást még Rubányi Vilmos állította színpadra. Vaszy Viktor társulata tehát régi adósságot törleszt a pénteki premierrel: a *Così fan tutte* mellett ez az opera „semiséria” hiányzik csak a teljes Mozart-ciklusból. Az *Idomeneo* hazai ősbemutatóként ment, a *Szöktetés*, a *Figaro házassága*, a *sziniszagató* és a *Varázsfuvola* mind-mind emlékeztet premier volt, ahol szemléletesen kirajzolódott a szegedi operatársulat Mozart-képe.

Együttműködésünk sajátos zenei és játéktípusának lényege a szövegértelmezés: minden más szempontot ennek rendelünk alá — magyarázza Vaszy Viktor. — Az együttesek összehangolása, a következetesen megvalósított ansamble-kultúra és a színpadi játék természetessége szerepel még a főszempontok között, ami Mozartnál különösen fontos, hiszen a zenét köztudomásúan sohasem szabad a színpadi cselekmény mögé utalni. A *Don Juan* bemutatóját egyébként többnek szánjuk a szokásos premiereknél: a negyedszázados jubileumához érkezett operatársulatunk ünnepi eseményének, melyet a Sarolta és a Rózsalo-

vag premierje, illetve Bartók évfordulóra a Kékszakállú herceg várának — Beethoven jubileumra a Fideliónak felújításai követnek. A *Don Juan* pénteki bemutatóján, az ünnepi akushoz méltóan, frakkban játszik a Szegedi Szimfonikus Zenekar.

Beszélgetésünk a hirtelen támadt csöndben megszakadt: a zenekari árok elcsengett, a *Szalatsy* István intésére felhangzott az opera népszerű nyitánya. A keddi első próbát Vaszy Viktor aktív „külső szemlélőként” figyelte, csakúgy a premier másik főszereplője Horváth Eszter is: Donna Anna ezúttal Szabadits Judit volt. Szalatsy Istvánnal együtt későbbi előadásokon mutatkoznak be a közönségnek. A premier szereposztása egyébként már olvasható a plakátokon. Cím szereplő *Gyimesi Kálmán*, Leporello *Sinkó György* lesz, az opera nőfiguráit Horváth Eszter mellett *Karikó Teréz* és *Berdál Valéria* énekl. *Don Ottavio* Réti Csaba, a kormányzó *Halmi László*, míg *Mazet* to maszkjában új szólista mutatkozik be: *Böröcsök István*. Az előadást *Versényi Ida* rendezte, díszleteit *Székelly László*, jelmezeit *Gombár Judit* tervezte.

N. I.

Engels-rajzok a filmvászonon

Engels-rajzok és karikatúrák bőven szerepelnek abban a filmben, amelyet róla készítettek a moszkvai és a drezdai filmstúdió mesterei. A filmben láthatók Engelsnek a barátaihoz és rokonaihoz intézett levelei is, amelyek a forgatókönyv alapjául szolgálnak.

„Az ifjú Engels Frigyes” című film rendezői Kaethe és Klaus Georgi (NDK), valamint Fedor Hitruk és Vadim Kurcseszkij (Szovjetunió).

„Feladatunknak tűztük ki a fiatal Engels lélektani portréjának megteremtését mégpedig saját szavaira és rajzaira, köztük önarcképeire támaszkodva — mondta a TASZSZ munkatársának Hitruk —, ezért a film másik címe: „Portré levelekben”.

„Engels 1838 és 1842 közötti időkből való brémai és szenteliki.

berlini levelei visszatükrözték Marx jövőbeni harcostársa feltűnően széles érdeklődési körét és lelkesedését — hangsúlyozta a filmrendező. Ragyogó képet nyújtanak az akkori idők társadalmi és politikai életéről, azokról a heves filozófiai vitákról, amelyekben Engels is részt vett, és ugyanakkor ismertetik Engels irodalmi és művészeti nézetét. Olyan-nak igyekeztünk a filmben Engels bemutatni, amilyen-nak e levelekből kitűnik? életörömtől telt és élesező embernek”.

Engels szatirikus rajzait nagy megfigyelő és kifejező-készség jellemzi. A filmben felhasználják XIX. század-beli német művészek rézkarcait és könyomatait is.

Az új filmet Engels születése 150. évfordulójának szentelik.

Buday György fametszetei

A magyar könyvkiadás remeként nemrég jelent meg Buday György fametszeteit tartalmazó kötet. Kiadja a Magyar Helikon, ki-nyomtatója pedig az a gyoma-mai Kner-nyomda, amely már indulásakor tehetségének formálódása idején is „dolgoztatta” a művészt.

A kötet — írtuk — remek, s szépsége elsősorban a szegedi szemeknek lehet kedves, hiszen olyan lapokhoz ad méltó keretet, amelyek jó része éppen itt került ki előbb a metszőszerszámok, majd a sokszorosító sajtó alól.

Mert Buday György — szegedi; pályájának eredete, első és máig meghatározó témái szerint egyaránt.

Igaz, Erdélyből származott hozzánk — édesapja a kolozsvári egyetem Szegedre költöztetett tanára volt —, de metszeni itt kezdett, s a „helyi” témák jelentek meg elsőként lapjain.

Mint a Szegedi Fiatalok Művészeti Kollégiumának egyik alapítója, s legaktívabb tagja, gyakori vendége volt a várost környező falvaknak, s gyakori tagja a paraszti sokadalmaknak. Így magától értetődő természetességgel vágta fatáblába azt a „Boldogasszony búcsúja” című sorozatot, amelyen az alsóvárosi templom zárókat örökölte meg. Ez a szinte véletlenül kötetbe került — s először mindössze 100 példányban sokszorosított — sorozat tüstént országos, sőt nemzetközi hírt szerzett számára, a gyors művészi fejlődéshez pedig biztos alapot adott.

Népi balladák illusztrációi, betyárnóták, mesék jelenetei, a különösen szerett írók arcképei kerültek ki ezek után százzalra az ér-

zékeny járású kés alól, majd pedig egyetemesebb témák: főképpen az *Olaszországban* töltött évek alatt.

Buday György később Londonba került — ott él ma is, mint a fametszők „Király Társaságának” megbecsült és tehetségéhez méltóan foglalkoztatott tagja —, ám művészetét csak érlelték, de át nem formálták az angliai évek. Témáiban többnyire ma is a *tragikus* keresi, lapjain most is fekete-téren fehéren villan fel a *drama*. Még a békésebb tájakat, nyugalmasabb arcokat idéző munkáin is ott kísért a fekete *gyász*: tisztán, fen-ségesen; úgy is mondhatjuk, Shakespeare-i módon.

Shakespeare egyébként is egyik nagy „témaadója”. Re-

mekbe készült kötetében is látható az a sorozat, amely a nagy angol Atheni *Timon* című drámájának elképzelt címszereplőjét idézi meg, tíz csodálatos táblán. Egy mély és tragikus élet táru fel ezeken a lapokon, a nyugodt fenség állapotától a gyötördésen, kínokon át az élet utáni megnyugvásig. *Embert, sorost* tökéletesebben idézni a fametszet kemény, nagy fegyelmet igénylő műfájában aligha lehetséges.

Könyvének magyarországi megjelenése alkalmából ezúton is tiszteleg az egykori város, ahol elkezdődött, s ahonnan nagyon messzire ívelt a ma is töretlen művészi pálya.

Akác László

Változások az írógépen

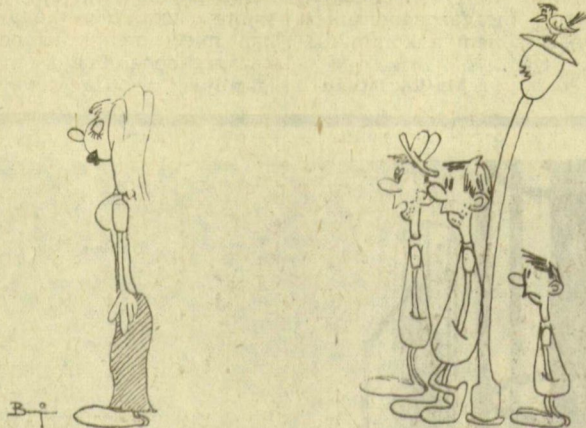
Nyolcéves vita végére a folyton felbukkanó „a”, tesznek pontot most az író-gép billentyűzetének beosztása körül érdekelt szervek. S meg is tehetik ezt, mivel a pont megőrizte helyét a billentyűzet 37. karján. A Magyar Nyelvőr hasábjain 1962. elején megindult vita részvevői követelték, illetve elleneztek, hogy vezessük be a magyar nyelv sajátosságai-nak megfelelő *reformbillen-tyűzetet* a most használatos helyett. A reformbillen-tyűzet lényege az, hogy a most használatos, nyelvenként kisebb-nagyobb eltérést mutató, de közös eredetű torontói pillentyűzetet olyannal váltsuk fel, amelyben a legkönnyebben leítható billen-tyűkre kerüljenek a magyar nyelv gyakori betűi, például

a folyton felbukkanó „a”, viszont a nálunk fehér hólló-ként előforduló „q” menjen egy periférikus helyre. A magyar nyelvű szövegek leírását megkönnyítő változta-billentyűzet 37. karján. A tások mellett igen erős ér-vek szóaltak meg a vitában amellet is, hogy vegyek fi-gyelembe a magyar helyes-írás igényeit, tekintve, hogy több hosszú magánhangzó hiánya megnehezíti a ki-nyomatásra szánt szövegek leírását.

A vita nyomán megindult, és 4—5 évig tartó tárgyalá-sok most egy, a *magyar he-lyesírásnak* megfelelő elren-dezésű billentyűzet kialakí-tásával lezárultak. A szab-ványt a Műszeripari Szab-ványosítási Központ felter-jesztette a KGM-nek, s ha a minisztérium azt jóváhagyja, akkor 1970. december 31-étől már ezzel az elrendezéssel veszi az írógépeket a MI-GERT külföldi szállítótól.

Rendkívül előnyös lett volna, ha sikerül szabvány-nyá tenni a reformbillen-tyűzetet, mert a mostani elren-dezés mellett, a magyar szö-vegek írásánál a betűk 35 százalékat kisujjal kénytelen leítni a gépirő, azonban a gépek átbetűzése rendkívül nagy költséggel járna orszá-gos szinten, az új billentyű-zet betanulása a gyakorlott gépirők részéről, valamint az oktatás átszervezése az újak részére ugyancsak komoly nehézségeket okozna. Azaz viszont jelentős helyesírási problémákat oldunk meg, hogy megjelenjen a hosszú kis ű, az ékezetes í és ő, az utolsó két karra kerülő q és w helyén.

Hódít a maxi

— No, fiúk újra járhatunk moziba, ha látni akarunk valamit...

Gerencsér Miklós

29.

— Mit tudsz a tévedésekről, a rossz fuvarle-velekről, meg a félrevezető csomagolásról? — lehelte rá a szavakat fagyasztó kedvességgel Demeter.

Átszakította a bőrt a bicska hegye. Csapóssá vált a fájdalom. Hátrább már nem szeghette a fejét a költő, így hát ágaskodással próbálta enyhíteni a bicskahegy nyomását.

Demeter ismerős dolgokat kérdezett tőle. Amikor kiderült a magyar és a német kormány köz-ös határozata, hogy a bécsujhelyi és a csepe-lsziget repülőgépgyárból, illetve a győri vagon-gyár repülőgép-osztályából létrehozák az ar-beitsgemeindschaftot, vagyis a Munkaközösséget, megpróbálták közbeavatkozni a munkások. A bátrabbak vállalták az együtműködést a József Attila Körrel, óvatosan bár, de hátráltatták a gépek Kőbányára szállítását, és újlagos össze-szerelését. Mielőtt még elkezdheték volna Kő-

bányán a harci repülőgépgyártását, fel kellett ad-niok a németeknek az új üzembe vetett re-nényt. Gyorsan nyomultak előre az Alföldön a szovjet csapatok, s hamarosan hadműveleti te-rületté vált Budapest közvetlen környéke. Így a gyártás helyett a menekülést vált esedékessé. Ar-ra kérték a József Attila Kör tagjait a Kőbányán dolgozó győri munkásokat, hogy próbálják men-teni a menthető. Újabb államközi szerződést kötöttek a nyilasok a németekkel, amit az egyik fel részéről vitéz Szakvári Emil háborús ter-melési miniszter, a másik fél részéről Veesen-mayer teljhatalmú német megbízott írt alá. En-nek értelmében a teljes felszerelést a Birodalom és a Cseh Protektorátus területére kellett volna telepíteni. A németek számolatlanul osztogatták a százpengősöket, teherautó számra hordták a munkásoknak a kenyeret, a szalámit, a rumot, míg a nyilasok csőretöltött géppisztolyokkal csi-náltak kedvet a munkához.

Németh László János mindezt nagyon jól tud-ta. Nem törődött a húsába ékelődött bicskahegy-gyel.

Mint ahogy azt is nagyon jól tudta, hogy né-hány szavával egycsapásra elégedetté tehetné Demeter főhadnagyot. Kőbánya beláthatatlan pályarengengetegén, a távoli mellékvágányokon áll-tak a vagonok, amelyek soha nem fognak elgő-rdülni a győri gépekkel Németországba. Ertesült a megtevesztő csomagolásról, a szándékosan rosszul jelzett tartalomról. Értéktelen kacatokat pakoltak a ládába, amelyek a Harmadik Biro-dalomba utaztak, míg a valódi értékeket a Szent István Tápszergyár elhagyott iparvágányára tolatták. Így is sok drága berendezés indult vol-na útnak a németek akarata szerint, de néhány vakmerő munkás kicserélte a bárcacédulákat, és a pótolhatatlan szerszámokkal, műszerekkel teli vagonok Németország helyett a vagongyár egyik

háborús telephelyére, Ménfőcsanakra érkeztek meg.

Káprázatos nyomozói sikert mutathatott vol-na fel Demeter, ha a bicskahegy megoldja a költő nyelvét. De a költő a némaságot választotta.

— Csiba törzsőrmester! Vágja fejbe a gumi-bottal! — parancsolta a főhadnagy.

A farkaskutya megint morogni kezdett. To-vábbra is a megfeszített áll alá peckelődött a bicska. Csiba Ferenc törzsőrmester, a hosszú ka-rú, bütykös kezű csendőrnagy egy vékony gumibottal választott a fali fogasról. Meghajlít-gatta, mintha nem lenne egészen egyenes, az-tán hirtelen suhintással halántékra ütötte a költőt.

Németh László János eszméletlenül a padlóra omlott.

Ólomnehéz kábulatból eszmélt, öntudata hal-ványan tisztult, majd durva rántás szakította ki a sajtó mámorából. Kódósen vette tudomásul, hogy a hajába markolva állítják talpra.

Demeter ekkor már ismét az asztal mögött ült.

— Használt a szundikálás?

Kezefejével törölte le álláról a vért a fogoly Nem szólt semmit.

— Attól félek továbbra kell altatni. Persze, ha mazoehista vagy, az más. Nekem úgy is jó. Haj-landó vagy szőba állni velem?

— Nem szívesen...

— Üsse kő, nem vagyok hiú. Kinek adtál uta-sítást, hogy faragjon klisé a sokszorosításhoz?

— Senkinek.

— Hát akkor kitől kaptad a röpcédulákat?

— Nem leszek áruló.

— Hányszor voltál Ácsón november elejétől a letartóztatásig?

(Polytjuk.)

Fellini

tv-filmet rendez

A cirkuszi sátor alatt hul-lámzó végnélküli kacagás-orkánból vajmi keveset hallhatunk a velencei film-fesztiválon, műsoron kívül bemutatott új Fellini-film-ben. A „Clowns” nem film, hanem tv-játék, amelyet Fellini április hónapban for-gatott Párizsban az olasz és francia televízió számára.

Fellini felidézi gyermek-korunk emlékeit, a cirkuszt, a szentori hangon beszélő pojácákat. Emléket állít a magányos bohócnak, mint az első krumpliorrú, meszelt arcú clownnak.

NAPI KISLEXIKON

a villamos-közlekedés történetéről

Száz év alatt sem változott — legyintenek néha az utasok, ha a szegedi villamos kerül szóba. Pedig nemhogy száz, de száztizenhárom évet is emlegethetné-nek.

● Ósvillamos?

A villamos — mások szerint az autóbusz — őse az omnibusz, 1857 márciusában kezdte meg működését a Szé-chenyi tér és a Tisza-pályaudvar közötti út-vonalon. Később az ipar és kereskedelem fellendülése megterem-tette a lovasút iránti igényt. 1881-ben Paget Edúard mérnök kapott engedélyt pályázata alapján a lovasút pá-lyájának megépítésére. Három útvonalon 1884-ben indult meg a ló-vasút, 1890-től a vona-lak száma ötre növeke-dett. Ezeknek nyomvo-nalán indult meg 1908-ban a villamosközleke-dés.

● Lassú fejlődés?

A Szegedi Közúti Vaspálya RT egészen az államosításig tartotta kezében a szegedi villa-mosközlekedést. Ezt váltotta fel a Közleke-dési Vállalat, amely 1955-től 1962 végéig autóbuszrészleget is írá-nyított. Az elmúlt több mint két évtized alatt a fejlődés abban is le-mérhető, hogy a pályák hossza 17,3 km-ről 30-ra nőtt, az utasforgalom pedig majdnem hétsze-resére. A férőhelyek száma 1949-ben 2157 volt, 1970-re 6190-re emelkedett.

● Árváltozások?

A villamos népszerfű-ségét a gyakori kelle-metlenségek sem csök-kentették: várakozás a kitérőkben, üzemszava-rok stb. Pedig közben a viteldij is emelkedett. 1964-ben a vállalat az országban elsőként ve-zette be az egyszerűsített menetdíjszabást: az előző években használt négyfajta menetjegy helyett az egyszerű uta-zásra érvényes ötven-filléres vonaljegyet kel-llett használni, megszűnt az a korlátozás is, hogy bérletet csak dolgozók kaphattak. Két év múl-va, 1966-ban a vonal-jegy árát kétszeresére emelték, a bérletet árát viszont csökkentették.